

Διεθνές Συνέδριο για την Ανοικτή & εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση

Τόμ. 11, Αρ. 8B (2022)

Το πλαίσιο της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης και της τηλεεκπαίδευσης μέσα από τις απόψεις μαθητών Δ. Εκπαίδευσης και φοιτητών Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης, όπως βιώθηκε σε καιρό πανδημίας.

NEKTARIA (Nektaria) NIKOLAOS ΚΛΑΔΑ (Klada)

doi: [10.12681/icodl.3338](https://doi.org/10.12681/icodl.3338)

Το πλαίσιο της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης και της τηλεεκπαίδευσης μέσα από τις απόψεις μαθητών Δ. Εκπαίδευσης και φοιτητών Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης, όπως βιώθηκε σε καιρό πανδημίας.

The context of distance learning through the views of pupils and students as experienced during Covid period

Νεκταρία Κλαδά

Λέκτορας Εφαρμογών, Φιλολόγος – Παιδαγωγός

ΑΣΠΑΙΤΕ

neklada@gmail.com

Abstract

In the event of the recent health crisis of last months, we observed changes in many areas of activity. One of them was education, in which students and teachers were invited to work via Distance Learning. This article mentions some characteristics of Distance Learning, the new role of teacher and the governing principles of the material of this type of learning. Finally, are presented the results of a survey on the views of pupils and university students about distance learning. The main results of the result showed that there are some differences of opinions between learners depending on the level of education that they followed. Generally, university students were more positive about distance learning than pupils at secondary education.

Περίληψη

Λόγω των έκτακτων υγειονομιών εξελίξεων τους τελευταίους μήνες, παρατηρήσαμε αλλαγές σε πολλούς τομείς δραστηριοτήτων, εκ των οποίων ένας ήταν και η εκπαίδευση. Έτσι, μαθητές και διδάσκοντες κλήθηκαν να εργαστούν με τη βοήθεια της τεχνολογίας αξιοποιώντας την εξ αποστάσεως διδασκαλία και την τηλεεκπαίδευση. Στο παρόν άρθρο, λοιπόν, γίνεται μια προσπάθεια να προσδιοριστούν κάποια χαρακτηριστικά αυτού του τρόπου διδασκαλίας και μάθησης, να διερευνηθεί ο νέος ρόλος που αποκτά ο δάσκαλος σε ένα τέτοιο πλαίσιο και να αναφερθούν οι αρχές οι οποίες θα πρέπει να διέπουν το υλικό της τηλεεκπαίδευσης. Τέλος, παρουσιάζονται τα αποτελέσματα μια μικρής έρευνας που έγινε σε μαθητές και φοιτητές σχετικά με τις απόψεις τους για την εξ αποστάσεως εκπαίδευση σε συνδυασμό με το θεωρητικό πλαίσιο που προαναφέρθηκε. Συνοψίζοντας λοιπόν, πολύ γενικά τα συμπεράσματα της έρευνάς μας, διαπιστώθηκε ότι οι απόψεις για την τηλεεκπαίδευση εξαρτώνται σε κάποιο βαθμό από το επίπεδο της εκπαίδευσης που παρακολουθούν οι εκπαιδευόμενοι. Έτσι, παρατηρήθηκε γενικά πιο θετική στάση απέναντι στην τηλεεκπαίδευση από τους φοιτητές, παρά από τους μαθητές της Μ. Εκπαίδευσης.

Λέξεις-κλειδιά *Εξ αποστάσεως εκπαίδευση, τηλεεκπαίδευση, θεωρητικό πλαίσιο, εκπαιδευτικός, υλικό, έρευνα, μαθητές, φοιτητές.*

Εισαγωγή

Η ραγδαία εξέλιξη της τεχνολογίας, όπως είναι φυσικό, δε θα μπορούσε να αφήσει ανεπηρέαστο και τον εκπαιδευτικό χώρο, στον οποίο τα τελευταία χρόνια γίνεται πολύς λόγος για Νέες τεχνολογίες, Εφαρμογές Εκπαιδευτικού λογισμικού και ψηφιακές τεχνολογίες. Όλα αυτά τα σύγχρονα μαθησιακά περιβάλλοντα βρίσκονται συχνά στο επίκεντρο των επιστημονικών συζητήσεων για το πώς επηρεάζουν ή το πόσο υποστηρίζουν τη μάθηση.

Διευρύνοντας τον προβληματισμό για τις δυνατότητες των Νέων Τεχνολογιών στην εκπαιδευτική διαδικασία, προκύπτει αβίαστα και το θέμα της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, το οποίο, ναι μεν εφαρμοζόταν σε αρκετές περιπτώσεις παγκοσμίως με θεσμοθετημένες εξ Αποστάσεως σπουδές – ιδιαίτερα σε προπτυχιακό ή μεταπτυχιακό επίπεδο -, αλλά η πρόσφατη κατάσταση που προέκυψε λόγω της παγκόσμιας υγειονομικής κρίσης, έφερε το θέμα της εξ αποστάσεως Εκπαίδευσης "από τη θεωρία, στην πράξη".

Η Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση (ΑεξΑΕ) αποτελεί ένα γενικό όρο ο οποίος χρησιμοποιείται για να καλυφτεί ένα ευρύ πεδίο τρόπων διδασκαλίας και μάθησης, σε συνθήκες απόστασης του διδασκομένου από τον διδάσκοντα. Η ανάπτυξη μιας τέτοιας προοπτικής στην εκπαίδευση τα τελευταία χρόνια ευνοήθηκε από τις εξελίξεις στην τεχνολογία, αλλά και στην οικονομία, καθώς και στις κοινωνικές δομές (Βεργίδης κ.α., 1998).

Η καθιέρωση της εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης (ΕξΑΕ) στόχευε από την αρχή τη δυνατότητα πρόσβασης στην εκπαίδευση σε άτομα που αδυνατούσαν με άλλους τρόπους να συμμετέχουν σ' αυτήν, λόγω απόστασης, λόγω έλλειψης χρόνου ή λόγω άλλων ειδικών προβλημάτων. Έτσι, η ΕξΑΕ επιχείρησε να δώσει δυνατότητα εκπαίδευσης με μεγαλύτερη ευελιξία τόπου και χρόνου. Ως εκ τούτου, προέκυψε ένα μεγάλο εύρος εκπαιδευτικών ιδρυμάτων που χρησιμοποιούν τη μεθοδολογία της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, επιχειρώντας την προσαρμογή της στις εκάστοτε συνθήκες, καθώς και την ανταπόκρισή της στις ανάγκες της κάθε κοινωνίας (Βεργίδης, Λιοναράκης κ.ά., 1998).

Σήμερα η εξ αποστάσεως εκπαίδευση σε μεγάλο βαθμό συνδέεται με την τηλεεκπαίδευση. Τους τελευταίους μήνες η μέθοδος εμφανίστηκε στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση, ως ύστατη λύση για την συνέχιση των μαθημάτων λόγω πανδημίας αλλάζοντας τις εκπαιδευτικές προσεγγίσεις και πρακτικές.

Ο όρος τηλεεκπαίδευση προσδιορίζεται πρωτίστως από την απόσταση - χωρική και κατά συνέπεια ψυχολογική, κοινωνική, παιδαγωγική – μεταξύ εκπαιδευτικού και εκπαιδευόμενου. Ειδικότερα, η σύγχρονη τηλεεκπαίδευση (synchronous distance education) κατά την οποία η επικοινωνία γίνεται σε πραγματικό χρόνο, περιλαμβάνει τηλεσυνεδριάσεις με ήχο ή και εικόνα (audio/video conferencing), ανταλλαγή γραπτών μηνυμάτων (chat, instant messaging), κοινή χρήση εφαρμογών, αλλά και ειδικά διαδικτυακά λογισμικά που επιτρέπουν επικοινωνιακές - συνεργατικές δραστηριότητες, οι οποίες προσομοιώνουν την κατά πρόσωπο επικοινωνία, (Μικρόπουλος κ.ά., 2011). Έτσι, η τηλεεκπαίδευση της οποίας η εφαρμογή επεκτάθηκε σε καιρό πανδημίας, φαίνεται πως αρχίζει να κερδίζει έδαφος στους νέους τρόπους διδασκαλίας. Εμφανίστηκε ως μοναδική λύση στο αδιέξοδο της συνέχισης της εκπαίδευσης και εγείρει προβληματισμούς σχετικά με την επίτευξη μιας υγιούς μαθησιακής επικοινωνίας.

Ακολούθως, λοιπόν, θα παρουσιαστούν βασικές παράμετροι αυτού του τρόπου διδασκαλίας και μάθησης, καθώς και τα αποτελέσματα πρωτότυπης έρευνας η οποία αναδεικνύει απόψεις μαθητών Μ. Εκπαίδευσης, αλλά και σπουδαστών Τριτοβάθμιας,

σχετικά με τον τρόπο που βίωσαν τις συνθήκες εξ αποστάσεως μάθησης λόγω των πρόσφατων έκτακτων συνθηκών παγκοσμίως.

Χαρακτηριστικά της τηλεεκπαίδευσης και της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης

Πριν προχωρήσουμε στα χαρακτηριστικά αυτής της μορφής εκπαίδευσης, κρίθηκε χρήσιμο να οριστούν οι όροι τηλεεκπαίδευση και εξ αποστάσεως εκπαίδευση, μια και στο παρόν άρθρο χρησιμοποιούνται εναλλακτικά. Είναι γεγονός ότι ο όρος «τηλεεκπαίδευση» (tele-education) ή «εκπαίδευση από απόσταση» (distance education) συχνά ταυτίζεται με τον όρο «μάθηση από απόσταση» (distance learning). Γενικότερα, όλες αυτές οι έννοιες συνήθως εμπεριέχονται στον όρο «ηλεκτρονική μάθηση» (e-learning). Έτσι, έχουν επικρατήσει στην παιδαγωγική έρευνα οι όροι «εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση» (εξΑΕ) ή «Ανοικτή εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση» (ΑεξΑΕ) προκειμένου να ερμηνευτεί ο διεθνής όρος Open & Distance Learning (ODL). Σε αυτή λοιπόν τη μορφή μάθησης χρησιμοποιούνται οι Τεχνολογίες της Πληροφορικής και των Επικοινωνιών με ή χωρίς την ταυτόχρονη παρουσία του εκπαιδευτή και είναι δυνατόν να λάβει χώρα σε αίθουσα διδασκαλίας, στο χώρο του εκπαιδευόμενου ή ακόμα σε εικονικά περιβάλλοντα μάθησης. Γίνεται λοιπόν κατανοητό ότι οι όροι μπορούν και να ταυτιστούν ή να χρησιμοποιηθεί ο ένας έναντι του άλλου (<https://www.nmc.hmu.gr/el/node/65>).

Είναι γεγονός ότι η εξ αποστάσεως εκπαίδευση, αξιοποιεί την αλληλεπίδραση των διδασκόμενων με τους διδάσκοντες ή την αλληλεπίδραση όλων των συμμετεχόντων, ξεφεύγοντας από τους παραδοσιακούς τρόπους μάθησης, αφού

η επικοινωνία γίνεται κυρίως μέσω των ΤΠΕ (ηλεκτρονικό ταχυδρομείο, ψηφιακές πλατφόρμες, βίντεο, τηλεδιασκέψεις). Αυτή η διαπίστωση προσδίδει στην εξ αποστάσεως διδασκαλία, το χαρακτηριστικό της πιο αυτόνομης διαδικασίας μάθησης. Ειδικότερα, η εξ αποστάσεως διαδικασία μάθησης, δεν αποτελεί μια δασκαλοκεντρική διαδικασία, αφού βασίζεται στην ικανότητα των ατόμων να μαθαίνουν ενεργά μέσα από διαδικασίες ενεργητικής κατάκτησης της γνώσης, κάτι που την κάνει μια πολύμορφη διαδικασία εκπαίδευσης, (Μουζάκης, 2006).

Άλλο χαρακτηριστικό της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, είναι ότι την ευθύνη που έχει ο διδάσκοντας στη δια ζώσης τάξη, τώρα τη μεταθέτει στο διδακτικό υλικό. Ειδικότερα, ο εκπαιδευόμενος μελετά το εκπαιδευτικό υλικό της ενότητας, συνεργάζεται με τα άλλα μέλη, τα οποία μπορούν και να δραστηριοποιηθούν σε ομάδες, ανταλλάσσει απόψεις με στόχο την ολοκλήρωση των δραστηριοτήτων που τους έχουν ανατεθεί σε συγκεκριμένο χρονικό πλαίσιο (Λιοναράκης, 2001). Άρα, τα εργαλεία σύγχρονης και ασύγχρονης επικοινωνίας χρησιμοποιούνται για να διευκολυνθεί ο μαθητής η σπουδαστής και να διαχειριστεί με τον τρόπο που θέλει το εκπαιδευτικό υλικό. Όλα τα παραπάνω οδηγούν σε μια μορφή μαθησιακής διαδικασίας πολύ πιο αυτόνομη συγκριτικά με την παραδοσιακή, αφού η εξ αποστάσεως μάθηση αποτελεί δυναμική αυτενέργεια του διδασκόμενου, τον καθιστά πολύ πιο αυτόνομη οντότητα ωθώντας τον σε μία αποκαλυπτική πορεία αυτομόρφωσης (Λιοναράκης, 2001).

Ο ρόλος του εκπαιδευτικού στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση και οι προϋποθέσεις επιτέλεσης του έργου του.

Όπως ήδη έχει αναδειχθεί από τα προαναφερθέντα, ο ρόλος του εκπαιδευτικού σε συνθήκες εξ αποστάσεως μάθησης, επαναπροσδιορίζεται και αποκτά άλλη δυναμική σε σχέση με την παραδοσιακή και δια ζώσης εκπαίδευση.

Ο εκπαιδευτικός, ενώ στην δια ζώσης διδασκαλία χρησιμοποιεί διάφορες διδακτικές τεχνικές για να παρέχει και να μεταδώσει γνώσεις, στην εξ αποστάσεως οφείλει

να οργανώσει κατάλληλα ηλεκτρονικά περιβάλλοντα μάθησης και τέτοιες διαδικασίες διδασκαλίας, πιο ενεργές μαθησιακά, προκειμένου να οικοδομήσει τη γνώση (Αρμακόλας, 2018).

Παράλληλα, ο εκπαιδευτικός στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση αναλαμβάνει ρόλους συντονιστή, σύμβουλου, καθοδηγητή και εμπνευστή στην εκπαιδευτική διαδικασία προκειμένου να ενθαρρύνει τους μαθητές του σε αυτή την ιδιαίτερη μαθησιακή διαδικασία, (Παπαδημητρίου & Λιοναράκης, 2016). Πιο συγκεκριμένα, ο εκπαιδευτικός της εξ αποστάσεως καλείται να σχεδιάσει παιδαγωγικά μια διδασκαλία πιο σύνθετη, η προετοιμασία της οποίας είναι σαφώς πιο χρονοβόρα. Έτσι, καλείται να καθοδηγήσει, να διευκολύνει, να δώσει κίνητρα και να οδηγήσει τους μαθητές σε περισσότερο ενεργητικές μορφές μάθησης ενισχύοντας την αυτορύθμιση και στην αυτομάθηση σε ένα πιο διαδραστικό και συνεργατικό περιβάλλον μάθησης (Κελενίδου, Αντωνίου, & Παπαδάκης, 2017), όπως αυτό προκύπτει από τα ψηφιακά περιβάλλοντα που αξιοποιούνται. Με αυτή την μαθησιακή ενεργοποίηση του μαθητή, ο εκπαιδευτικός τον οδηγεί στην αυτονομία, ώστε να μπορεί να διαχειρίζεται τη γνώση, να αυτοαξιολογείται και να ανατροφοδοτείται, (Αρμακόλας, Παναγιωτακόπουλος & Μασσαρά, 2015).

Εκτός από τα παραπάνω, για να δημιουργήσει ο εκπαιδευτικός ένα αποτελεσματικότερο μαθησιακό περιβάλλον, επιλέγει τη σύνθεση ομάδων ή forum σε πλατφόρμες ασύγχρονης εκπαίδευσης. Με αυτό τον τρόπο ενημερώνει τους μαθητές του για ό, τι σχετίζεται με το πρόγραμμα εκπαίδευσης που παρακολουθούν οι μαθητές και ενισχύει την αλληλεπίδραση μεταξύ τους με σχετικές συζητήσεις. Έτσι, εκτός από τη διδακτική του παρέμβαση ενισχύει την υποστήριξη και την ενθάρρυνση λειτουργώντας ως σύμβουλος (Παπαδημητρίου, Λιοναράκης, 2016).

Όλες οι παραπάνω ενέργειες, δημιουργούν μια κοινότητα μάθησης που λειτουργεί σε ένα ηλεκτρονικό περιβάλλον αξιοποιώντας ψηφιακά εργαλεία και μέσα του διαδικτύου. Έτσι επιχειρείται η οικοδόμηση της γνώσης μέσα από τη χρήση συνεργατικών εργαλείων και την αλληλεπίδραση των εμπλεκομένων στη μάθηση. Παράλληλα, ο διδάσκων, παρέχει υποστήριξη, παρακινεί και βρίσκεται σε συνεχή επικοινωνία με τον εκπαιδευόμενο ανατροφοδοτώντας τον με διάφορες μορφές αξιολόγησης (Αμοργιανιώτη, 2020).

Στο σημείο αυτό αξίζει να επισημανθεί ότι για να είναι επιτυχής η υλοποίηση της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης απαραίτητη προϋπόθεση είναι επιστημονική κατάρτιση και εξοικείωση του εκπαιδευτικού με τις αρχές και τη μεθοδολογία της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης όπως και η εξοικείωση με τα ψηφιακά μέσα και εργαλεία. Τέλος, προκειμένου να διευκολυνθεί στο έργο του απαιτείται χρόνος προετοιμασίας, έτοιμο εκπαιδευτικό υλικό και διδακτικός σχεδιασμός του εξ αποστάσεως εκπαιδευτικού προγράμματος (Αρμακόλας, 2018).

Το εκπαιδευτικό υλικό στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση

Μια και έγινε αναφορά παραπάνω για το εκπαιδευτικό υλικό που πρέπει να έχει ετοιμάσει ο εκπαιδευτικός προκειμένου να οργανώσει αποτελεσματικά μια εξ αποστάσεως διδασκαλία, θα παρουσιαστούν εν συντομία παρακάτω οι αρχές που θα πρέπει να πληρούνται, ώστε να αναπληρωθεί η απουσία του διδάσκοντα. Γίνεται ήδη αντιληπτό ότι την εξ αποστάσεως εκπαίδευση οι μαθητές ή οι εκπαιδευόμενοι, εξαρτώνται από το εκπαιδευτικό υλικό πολύ περισσότερο από ότι στα συμβατικά συστήματα εκπαίδευσης. Για το λόγο αυτό το εκπαιδευτικό υλικό που χρησιμοποιείται στην Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση πρέπει να παρέχει στους σπουδαστές τη δυνατότητα να μελετήσουν και να μάθουν στο δικό τους τόπο

και χρόνο, στο ρυθμό της επιλογής τους, ενώ ταυτόχρονα να επιτυγχάνει την έλξη της προσοχής των μαθητών για το εξ αποστάσεως μάθημα. Έτσι, κάποια χαρακτηριστικά που πρέπει να ληφθούν υπόψη για τη σύνθεση του εκπαιδευτικού υλικού στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση σύμφωνα με τα προαναφερόμενα, είναι τα εξής:

- Η αναφορά σαφώς διατυπωμένων στόχων σε κάθε σημαντική ενότητα του υλικού, ώστε να γνωρίζει ο μαθητής τη γενική αναφορά του τι πρόκειται να ακολουθήσει.
- Η γνωστοποίηση συγκεκριμένων «προσδοκώμενων αποτελεσμάτων», τα οποία θα καθοδηγήσουν το σπουδαστή στη μελέτη του, θα του δώσουν τη δυνατότητα να εκτιμήσει την πρόοδό του και θα τον ενθαρρύνουν να συνεχίσει την προσπάθειά του.
- Οι ασκήσεις αυτοαξιολόγησης και οι ατομικές ή ομαδικές δραστηριότητες, οι οποίες, όταν συνοδεύονται από τις σωστές απαντήσεις με στόχο τον περαιτέρω προβληματισμό, προσφέρουν τη δυνατότητα στους σπουδαστές να αυτο-αξιολογηθούν και να αυτοβελτιωθούν.
- Οι απεικονίσεις και τα σχεδιαγράμματα επίσης, μπορούν να αντικαταστήσουν καλύτερα ένα κείμενο, προσφέροντας σαφήνεια και επεξηγηματικότητα στο περιεχόμενο (Παναγιωτίδου, 2014).

Τέλος, σύμφωνα με τον Μανούσο (2007), στην εποικοδομητική προσέγγιση της μάθησης, θα βοηθήσουν στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση οι παρακάτω αρχές σχεδιασμού υλικού:

- Αλληλεπίδραση: δραστηριότητες που συμβάλλουν στη λειτουργική κατανόηση των πληροφοριών, ώστε να οδηγήσουν στην επίλυση προβλημάτων.
- Ευελιξία: το υλικό πρέπει να μπορεί να διαμορφώνεται και να αναπροσαρμόζεται με βάση τις ανάγκες των μαθητών στις δραστηριότητες μάθησης.
- Ερεθίσματα: περισσότερο από ποτέ είναι ευκολότερη και χρήσιμη στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση η πολλαπλότητα πηγών, τα εικονικά παραδείγματα και οι προσομοιώσεις και η ποικιλία μέσων μετάδοσης των πληροφοριών, ώστε να γίνει πιο κατανοητό το περιεχόμενο της διδασκαλίας.
- Τέλος, η ελκυστικότητα: παράγοντες που μπορεί να κεντρίσουν το ενδιαφέρον και να κατευθύνουν την προσοχή του μαθητή είναι ενδεικτικά, ο τρόπος σύνθεσης της εικόνας, το χρώμα, η διάταξη στο χώρο, οι ελκτικές διαφάνειες. Ωστόσο, εκτός από τα παραπάνω, η ελκυστικότητα εξαρτάται και από παράγοντες που έχουν να κάνουν με το περιεχόμενο και τον τρόπο που παρουσιάζει το υλικό του ο διδάσκοντας.

Συνοψίζοντας το παραπάνω θεωρητικό πλαίσιο, γίνεται εμφανές ότι στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση ο μαθητής μαθαίνει μέσα σε ένα ηλεκτρονικό περιβάλλον με τη χρήση κατάλληλων ψηφιακών εργαλείων και του διαδικτύου. Επομένως, είναι επιτακτικό, ο εκπαιδευτικός να κάνει προσπάθειες οικοδόμησης της γνώσης μέσα από την αλληλεπίδραση με τη χρήση συνεργατικών εργαλείων. Παράλληλα, οφείλει να παρέχει υποστήριξη, παρακίνηση και βρίσκεται σε επικοινωνία συνεχώς με τον εκπαιδευόμενο δίνοντάς του ανατροφοδότηση με την αξιολόγηση. Τέλος, απαιτείται κατάλληλο υλικό σχεδιασμένο με τις βασικές αρχές που προαναφέρθηκαν.

Για όλα τα παραπάνω, απαιτείται εύλογα επιστημονική κατάρτιση και εξοικείωση του εκπαιδευτικού με τις αρχές και τη μεθοδολογία της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης,

καθώς και με τις Νέες Τεχνολογίες. Τέλος, ερευνητικές μελέτες έχουν επισημάνει ότι προκειμένου να διευκολυνθεί η εξ αποστάσεως διδασκαλία, απαιτείται χρόνος προετοιμασίας, έτοιμο, αλλά και προσαρμοσμένο. εκπαιδευτικό υλικό και στρατηγικός σχεδιασμός, ώστε να είναι αποτελεσματική η διδακτική προσέγγιση (Αρμακόλας, 2018). Προκειμένου, λοιπόν, να διαπιστωθεί πόσο εφαρμόζονται οι παραπάνω αρχές και οι προϋποθέσεις αποτελεσματικότητας της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης και της τηλεεκπαίδευσης, και τι αντίκτυπο έχουν στους εκπαιδευόμενους, διεξήχθη η συγκεκριμένη έρευνα, η οποία θα παρουσιαστεί παρακάτω.

Ο Σκοπός της έρευνας

Σκοπός της παρούσας έρευνας, είναι να διερευνηθούν οι απόψεις εκπαιδευομένων για την εξ αποστάσεως εκπαίδευση τόσο στη σχολική εξ αποστάσεως εκπαίδευση, όσο και στην πανεπιστημιακή. Συγκεκριμένα, έγινε προσπάθεια να καταγραφούν οι απόψεις μαθητών και φοιτητών σε βασικά σημεία της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, όπως τη βίωσαν οι ίδιοι οι εκπαιδευόμενοι στις ψηφιακές τάξεις τους τελευταίους μήνες, από τον Νοέμβριο του 2020 μέχρι και τον Μάιο του 2021, λόγω του Covid.

Δείγμα

Οι ερωτηθέντες, όπως προαναφέρθηκε, ήταν ακριβώς 100. Από αυτούς 50 ήταν μαθητές Δ.Μ. Εκπαίδευσης και πιο συγκεκριμένα 20 μαθητές Α΄ γυμνασίου του 1^{ου} Γυμνασίου Γλυκών Νερών Αττικής, 20 μαθητές Β΄ Λυκείου, του 2^{ου} ΓΕΛ Αρτέμιδας Αττικής και 57 της Γ΄ Γενικού Λυκείου κυρίως από το 1^ο ΓΕΛ Αρτέμιδας, αλλά και λίγοι από το 1^ο ΓΕΛ Αγίας Παρασκευής Αττικής.

Επίσης, άλλο ένα 50% των ερωτηθέντων ήταν φοιτητές κυρίως του 2^{ου} έτους σπουδών, με 25% να είναι της σχολής ΑΣΠΑΙΤΕ Αθηνών και με το υπόλοιπο 25% να φοιτούν στην Αρχιτεκτονική σχολή Βόλου.

Η Μεθοδολογία της Έρευνας

Η έρευνα διεξήχθη τον Ιούνιο του 2021 και η μέθοδος που χρησιμοποιήθηκε για τη διεξαγωγή της ήταν η ποσοτική προσέγγιση με τη χρήση ηλεκτρονικού ερωτηματολογίου, λόγω της ευκολίας να απαντηθεί από περισσότερους ερωτηθέντες και να υπάρχουν πιο αξιόπιστα δεδομένα. Ειδικότερα, στάλθηκε ψηφιακό ερωτηματολόγιο 6 ερωτήσεων κλειστού τύπου με τέσσερις, τρεις ή δύο εναλλακτικές επιλογές. Επίσης, το ερωτηματολόγιο ήταν ανώνυμο, με ζητούμενα στοιχεία μόνο την τάξη, το σχολείο ή τη σχολή φοίτησης. Τα υποκείμενα της έρευνας, κλήθηκαν να απαντήσουν σε ερωτήσεις που αφορούσαν την εμπειρία τους από την τηλεεκπαίδευση και πώς την αξιολόγησαν ολιστικά. Για τη συμπλήρωση του ερωτηματολογίου χρησιμοποιήθηκε το εργαλείο forms του office.

Ακολούθως, χρησιμοποιήθηκε το στατιστικό λογισμικό SPSS (Statistical Package for Social Sciences) και τα δεδομένα καταγράφηκαν σε αναγνωρισμένα από το συγκεκριμένο πρόγραμμα αρχεία.

Συνοπτικά Πορίσματα της έρευνας

Πιο συγκεκριμένα, και αναλύοντας τα πορίσματα της έρευνας, διαπιστώθηκε ότι **στη πρώτη ερώτηση** "τι σε δυσαρεστεί περισσότερο στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση σύμφωνα με την εμπειρία σου", οι προτεινόμενες απαντήσεις ήταν:

- Η δυσκολία συγκέντρωσης στο μάθημα είναι πιο μεγάλη.
- Η έλλειψη επικοινωνίας με τους εμπλεκόμενους στη μάθηση.
- Η δυσκολία κατανόησης του μαθήματος.
- Η δυσκολία χειρισμού νέων τεχνολογιών και ψηφιακών συστημάτων.

Το 68% των μαθητών απάντησε: η έλλειψη επικοινωνίας με τους εμπλεκόμενους στη μάθηση, ενώ το 56% των φοιτητών απάντησε η δυσκολία συγκέντρωσης, κάτι που στους μαθητές ήταν 17%. Επίσης, στην πρώτη ερώτηση ένα ποσοστό 25% των φοιτητών και αντίστοιχο ποσοστό μαθητών, ανέφερε και τη δυσκολία κατανόησης του μαθήματος ως στοιχείο δυσαρέσκειας. Την δυσκολία χειρισμού την ανέφερε μόνο ένας μαθητής, αμελητέο δηλαδή ποσοστό.

Συνεχίζοντας **με το δεύτερο ερώτημα** "τι σε ευχαριστεί περισσότερο στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση", οι μαθητές έπρεπε να επιλέξουν μεταξύ των παρακάτω απαντήσεων:

- Η εξοικονόμηση χρόνου.
- Η μάθηση μέσα στο άνετο περιβάλλον του σπιτιού.
- Η λιγότερη "έκθεση" σε σχέση με την πραγματική τάξη.
- Η ελκυστικότητα που δημιουργούν τα σύγχρονα μέσα.

Ένα 50% των μαθητών θεώρησε ως πιο θετικό στοιχείο την εξοικονόμηση χρόνου και ένα 37%, τη μάθηση που γίνεται μέσα στο άνετο περιβάλλον του σπιτιού, ενώ το υπόλοιπο 13% θεώρησε ότι αυτό που θεωρεί ευχάριστο στην τηλεεκπαίδευση, είναι η ελκυστικότητα των σύγχρονων μέσων. Αντίστοιχα, ένα 67% των φοιτητών απάντησε την εξοικονόμηση χρόνου, ενώ ένα 24% την άνεση του σπιτιού και το υπόλοιπο 9% την ελκυστικότητα των μέσων.

Ακολουθώντας, **στο τρίτο ερώτημα** σχετικά με την αποτελεσματικότητα του διδάσκοντα στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση, οι ερωτηθέντες είχαν να επιλέξουν μεταξύ των απαντήσεων:

- Πιο αποτελεσματικός
- Το ίδιο αποτελεσματικός
- Λιγότερο αποτελεσματικός

Οπότε, το 59% των μαθητών απάντησε ότι ο καθηγητής τους δεν ήταν το ίδιο αποτελεσματικός με τη δια ζώσης, ενώ το 40% απάντησε ότι ήταν το ίδιο αποτελεσματικός. Από την άλλη το 71% των φοιτητών απάντησε ότι δεν επηρεάστηκε η αποτελεσματικότητα του διδάσκοντα με την τηλεεκπαίδευση, και μόνο το 29% θεώρησε ότι ήταν λιγότερο αποτελεσματικός σε αυτή τη μορφή εκπαίδευσης. Σε καμία ομάδα δεν επιλέχτηκε από κανέναν η απάντηση ότι ο διδάσκοντας ήταν πιο αποτελεσματικός στην τηλεεκπαίδευση.

Σε ό, τι αφορά **στην τέταρτη ερώτηση** για το αν επηρέαζε τη στάση του εκπαιδευομένου απέναντι στην τηλεεκπαίδευση η φύση του εκάστοτε διδακτικού αντικειμένου, και των δεδομένων απαντήσεων: ΝΑΙ/ΟΧΙ, το 78% των μαθητών απάντησε ότι εξαρτιόταν η στάση τους από το αντικείμενο διδασκαλίας και το υπόλοιπο 22% απάντησε αρνητικά σε αυτό. Αντίστοιχα το 81% των φοιτητών απάντησε θετικά και το 19%, απάντησε αρνητικά.

Στο **πέμπτο ερώτημα** οι επιλογές ήταν:

- Να μη γίνεται ποτέ.
- Να γίνεται συνέχεια.
- Να γίνεται περιστασιακά σε συνδυασμό με τη δια ζώσης εκπαίδευση.

Στα παραπάνω, το 49% των μαθητών απάντησε ότι η εξ αποστάσεως εκπαίδευση πρέπει να γίνεται περιστασιακά και σε συνδυασμό με τη δια ζώσης, το 45% όμως απάντησε να μη γίνεται ποτέ η τηλεεκπαίδευση, ενώ μόνο το 6% θεώρησε ότι θέλει να γίνεται συνέχεια. Αντίστοιχα, το 94% των φοιτητών απάντησε ότι θέλει την τηλεεκπαίδευση περιστασιακά και σε συνδυασμό με τη δια ζώσης, ενώ μόνο το 6% θεώρησε ως καλύτερο να μη γίνεται ποτέ.

Τέλος, **στο έκτο ερώτημα** αν θα επέλεγαν να σπουδάσουν εξ ολοκλήρου εξ αποστάσεως, οι επιλογές ήταν:

- Ναι
- Όχι
- Μόνο σε επίπεδο μεταπτυχιακών σπουδών

και το 70% των μαθητών απάντησε αρνητικά, το 25% απάντησε ότι μόνο σε μεταπτυχιακό επίπεδο θα επέλεγε να σπουδάσει εξ αποστάσεως, και ένα 5% ήταν θετικό στην εξ ολοκλήρου εκπαίδευση από απόσταση. Αντίστοιχα, οι φοιτητές απάντησαν αρνητικά κατά το 59% και το υπόλοιπο 41%, θεώρησε ότι θα επέλεγε αυτού του τύπου φοίτησης μόνο σε μεταπτυχιακό επίπεδο.

Συμπεράσματα

Συνοψίζοντας τα παραπάνω αριθμητικά δεδομένα και βλέποντας συγκριτικά τις απαντήσεις μαθητών και φοιτητών, παρατηρούμε ότι υπάρχει κάποια διαφοροποίηση στη στάση που επιδεικνύουν για την τηλεκπαίδευση. Ειδικότερα, παρατηρούμε ότι η επικοινωνία στη δια ζώσης μάθηση είναι πιο σημαντική για τους μαθητές σε σχέση με τους φοιτητές, ενώ και τις δύο ομάδες ερωτηθέντων φαίνεται να τις ευχαριστεί περισσότερο το ότι εξοικονομείται χρόνος με αυτή τη μορφή εκπαίδευσης. Επίσης, περισσότεροι μαθητές είδαν αρνητικά την αποτελεσματικότητα των εκπαιδευτικών στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση, σε αντίθεση με τους φοιτητές, που οι περισσότεροι θεώρησαν το ίδιο αποτελεσματικούς τους διδάσκοντες. Ακολούθως, φάνηκε ότι, τόσο οι μαθητές όσο και οι φοιτητές, συσχετίζουν την άποψή τους για την τηλεκπαίδευση από τη φύση του διδακτικού αντικειμένου. Τέλος, οι φοιτητές είχαν θετική στάση σε μεγαλύτερο ποσοστό, σε σχέση με τους μαθητές, να γίνεται περιστασιακά η τηλεκπαίδευση σε συνδυασμό με τη δια ζώσης, όπως επέλεξαν σε μεγαλύτερο ποσοστό και την περίπτωση των εξ αποστάσεως σπουδών, έστω σε μεταπτυχιακό επίπεδο. Τα προαναφερθέντα δείχνουν ότι ίσως αυτή η μορφή είναι περισσότερο αποδεκτή σε μεγαλύτερες και πιο ώριμες ηλικιακές ομάδες εκπαιδευομένων και όχι τόσο αποδεκτή σε μαθητές.

Συζήτηση

Από τα παραπάνω, προκύπτουν μερικές αξιοπρόσεκτες επισημάνσεις. Βλέπουμε ότι ανάλογα με την ηλικία των ερωτηθέντων, αξιολογούνται διαφορετικά και τα βιώματα από την εμπειρία της τηλεκπαίδευσης. Σε επίπεδο σχολικής εκπαίδευσης οι μαθητές ένιωσαν πιο έντονα την έλλειψη επικοινωνίας που είχαν στη δια ζώσης εκπαίδευση, περισσότερο από τους φοιτητές οι οποίοι έδωσαν έμφαση σε άλλες δυσκολίες.

Οι απαντήσεις όμως που έδωσαν σε ό, τι αφορά τα θετικά της τηλεκπαίδευσης οι δύο ομάδες, ήταν περισσότερο ανάλογες. Αντίθετα, οι μαθητές βρήκαν λιγότερο αποτελεσματικούς τους εκπαιδευτικούς σε σχέση με την εκτίμηση που είχαν οι φοιτητές για το θέμα, κάτι που ίσως συνδέεται με μεγαλύτερη εμπειρία και μαθησιακή ωριμότητα.

Παράλληλα, τόσο οι φοιτητές όσο και οι μαθητές εύστοχα συνέδεσαν τη φύση του γνωστικού αντικειμένου με την αποτελεσματικότητα μετάδοσης του μέσω τηλεκπαίδευσης, καθώς κάποια διδακτικά αντικείμενα, «απαιτούν» σε μεγαλύτερο βαθμό τη δια ζώσης διδασκαλία (Κασσελίδης, Πολίτης, 2016).

Τέλος, φάνηκε και από τις τελευταίες απαντήσεις της κάθε ομάδας ότι οι φοιτητές είναι πιο δεκτική στην τηλεκπαίδευση και περισσότερο διαθέσιμοι να την αποδεχτούν σε σχέση με τους μαθητές, επειδή ίσως λειτουργούν σε πιο αυτόνομο πλαίσιο και νιώθουν πιο ώριμοι για την αυτενέργεια που επιβάλλει περισσότερο η εξ αποστάσεως εκπαίδευση.

Συνοψίζοντας, η εξ αποστάσεως εκπαίδευση και η τηλεεκπαίδευση, έχει κάποια χαρακτηριστικά που οφείλουν όσοι την εφαρμόζουν να λάβουν υπόψη. Επίσης, σημαντικό ρόλο κατέχει ο διδάσκων, του οποίου η καθοδήγηση, η προετοιμασία, η εξοικείωση με την ψηφιακή τεχνολογία και ο κατάλληλος διδακτικός σχεδιασμός παίζουν σημαντικό ρόλο στην αποτελεσματικότητα της διδασκαλίας. Τέλος, το μαθησιακό υλικό πρέπει να διέπεται από τις προαναφερθείσες αρχές, ώστε να καλύπτει τις μαθησιακές ανάγκες που προκύπτουν. Αυτές οι ενέργειες θα κάνουν αποτελεσματικότερη την εξ αποστάσεως εκπαίδευση, η οποία, αν και σύμφωνα με τους διδασκόμενους, δεν μπορεί να αντικαταστήσει την πραγματική τάξη, εντούτοις μπορεί να αποτελέσει μια αποδεκτή εναλλακτική σε καταστάσεις έκτακτης ανάγκης.

Βιβλιογραφικές αναφορές

- Αμοργιανιώτη, Ε. (2020). Ο ρόλος του εκπαιδευτικού στη σχολική εξ αποστάσεως εκπαίδευση την εποχή του Covid-19. Ποιοτική Προσέγγιση στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση. *International Journal of Educational Innovation*, Vol. 2(2020)-Issue, Ανακτημένο την 26/6/2021 από: https://journal.eepek.gr/assets/uploads/manuscripts/manuf_250_qfvwJu1582.pdf
- Αρμακόλας, Σ. (2018). *Διερεύνηση, ανάλυση και μελέτη των παραγόντων που επιδρούν σε περιβάλλον σύγχρονης τηλεεκπαίδευσης με αξιοποίηση συμμετοχικών - βιοματικών τεχνικών*. (Doctoral dissertation), Πανεπιστήμιο Πατρών.
- Αρμακόλας, Σ., Παναγιωτακόπουλος, Χ., & Μασσαρά, Χ. (2015). Η αυτορρυθμιζόμενη μάθηση και το μαθησιακό περιβάλλον στην εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση. *8ο Διεθνές Συνέδριο για την Ανοικτή & εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση*, 8(2Α).
- Βεργίδης, Δ., Λιοναράκης, Α., Λυκουργιώτης, Β., Μακράκης, Β. & Ματραλής, Χ., (1998). *Ανοικτή και εξ αποστάσεως εκπαίδευση – Θεσμοί και λειτουργίες*, Τόμος Α΄. Πάτρα: ΕΑΠ. σσ.143-242.
- Κασσελίδης, Α. & Πολίτης, Δ. (2016). Συνδυασμός των εργαλείων της σύγχρονης και ασύγχρονης τηλεδιάσκεψης στα μαθησιακά δίκτυα. Διαθέσιμο στο: <http://www.etpe.gr/custom/pdf/etpe1205> Ανακτήθηκε 24/9/2021.
- Κελενίδου Π., Ανωτίου, Π., & Παπαδάκης, Σ. (2017). Η εξ αποστάσεως σχολική εκπαίδευση. Συστηματική ανασκόπηση της ελληνικής και διεθνούς βιβλιογραφίας. *6ο Διεθνές Συνέδριο για την Ανοικτή & εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση*, 9(2Α), 168- 184.
- Λιοναράκης, Α. (2001). Για ποια εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση μιλάμε; Στο *1ο Πανελλήνιο Συνέδριο για την Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση*, 8-9 Αυγούστου 2010, 52-65. Πάτρα: ΕΑΠ
- Μανούσου, Ε. (2007). Ο Σχεδιασμός, η δημιουργία πολυμορφικού διδακτικού υλικού για την εφαρμογή εξ αποστάσεως προγράμματος εκπαίδευσης για το περιβάλλον και την αειφορία σε μαθητές δημοτικού. Στο Α.Λιοναράκης (Επιμ.) Πρακτικά 4ου Διεθνούς Συνεδρίου Ανοικτής & εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης: Μορφές Δημοκρατίας στην Εκπαίδευση: Ανοικτή Πρόσβαση και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, Ελληνικό Δίκτυο Ανοικτής & εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης, Αθήνα 23 - 25 Νοεμβρίου 2007. β΄ τόμος, 662-667.
- Μικρόπουλος, Τ. Κιουλάνης, Σ. Μουζάκης, Χ. Μπέλλου, Ι. Παπαχρήστος, Ν. Φραγκάκη, Μ. Χαλκίδης, Α. (2011). *Αξιοποίηση των ΤΠΕ στην εκπαίδευση*. Εγκάρσια δράση. Μείζον Πρόγραμμα Επιμόρφωσης Εκπαιδευτικών, Αθήνα: Παιδαγωγικό Ινστιτούτο. σσ. 112-129.
- Παναγιωτίδου, Α. (2014). *Η διαδικασία της μάθησης στην εξ αποστάσεως επιμόρφωση των εκπαιδευτικών της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης - εμπειρική έρευνα (Διδακτορική Διατριβή)*. Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης, Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης, Αλεξανδρούπολη.
- Παπαδημητρίου, Σ., & Λιοναράκης, Α. (2016). Ο Ρόλος του Καθηγητή - Συμβούλου και η ανάπτυξη μηχανισμού υποστήριξης του στην εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση. *8ο Διεθνές Συνέδριο για την Ανοικτή & εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση*, 5(2Α), 38- 55.
- Χαλικιάς, Μ., Μανωλέσου, Α., Λάλου, Ρ.,(2015). Μεθοδολογία Έρευνας και Εισαγωγή στη Στατιστική Ανάλυση Δεδομένων με το IBM SPSS STATISTICS. εκδ. Κάλλιπος. Διαθέσιμο στο: https://repository.kallipos.gr/bitstream/11419/5075/1/00_master_document__with-cover.pdf. Ανακτήθηκε 22/9/2021.
- <https://www.nmc.hmu.gr/el/node/65>